

**A magyar civil szervezetek részvétele
az európai uniós Strukturális Alapokra
vonatkozó operatív programok
tervezésében és végrehajtásában**

**Zárótanulmány
a kérdőívek és interjúk
feldolgozása alapján**

A kutatást a Magyar Természetvédők Szövetsége
megbízásából készítette:
Molnárné Hegymegi Krisztina
(Humán Integra Alapítvány)

2009. január

Tartalom

1. Bevezető.....	3
2. Előfeltetés.....	3
3. Módszertan.....	3
4. Definíciós kérdések.....	3
5. A partnerség megjelenése a Strukturális Alapok felhasználásának tervezésében.....	4
5.1. - Nemzeti Fejlesztési Terv (2004-2006).....	4
5.2. - Országos Fejlesztéspolitikai Kon koncepció (OFK).....	6
5.3. - Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT 2007-2013).....	7
5.4. - Operatív Programok (OP).....	7
5.5 - Akciótervek (AT).....	10
5.6. – Eredmények.....	11
6. Monitoring Bizottságok (MB).....	11
7. A civilek hozzáférése a Strukturális Alapokhoz.....	13
8. Összegzés.....	15

1. Bevezető

Az SFteam for Sustainable Future („Strukturális Alapok” Hálózat a Fenntartható Jövőért) - melynek tagjai bolgár, cseh, holland, lett, magyar, szlovák és romániai civil szervezetek - célja, hogy segítse a Strukturális Alapok fenntarthatóságot szolgáló felhasználását. A civil szervezetek döntéshozatalban való részvétele, a partnerség ennek elengedhetetlen feltétele. Tudjuk azonban, hogy országainkban a közigazgatás és a non-profit civil szektor együttműködése csak rövid múlttal és csekély politikai támogatással rendelkezik. Szeretnénk megismerni a Közép és Kelet-Európa országaiban esetlegesen fellelhető pozitív példákat, ami a partnerség megvalósulását és a civil szervezetek részvételét illeti. Jelen kutatásunk a magyarországi helyzet feltárását célozza.

2. Előfeltevés

Magyarországon a civil tevékenység igen aktívnak mondható és hosszú múltra tekint vissza. A politikai és gazdasági rendszerváltás fokozta a civil tevékenységet, ami időben alig két évtizede történt. Feltételezzük, hogy nemzetközi összehasonlításban széles körűnek tekinthető a társadalmi részvételi lehetőség Magyarországon a Strukturális Alapok operatív programjainak előkészítésében és felhasználásában. Ez a részvétel viszont kevésbé hatékony, inkább csak reprezentálja a kormányzat a partnerséget ezzel. Úgy véljük, kormányzati szinten érdemben kevésbé veszik figyelembe a társadalmi véleményeket.

A folyamatokat ellenőrző Monitoring Bizottságokban (MB) jobban bevonják a civil tagokat, de kevés ráhatásuk van a programok tényleges sorsára, a végrehajtására. Úgy tűnik, nincs visszacsatolás. A nagy, lényegi döntések nem a MB-okban dőlnek el, jogkörük a 2004-2006-os időszakhoz képest szűkült, a szerepük formális. Vajon mennyire múlik ez magukon a civileken?

Vannak már civil pályázati lehetőségek hazánkban is, de a forrásokhoz való hozzáférés számukra még nehézkes. Változásokat tartunk szükségesnek ahhoz, hogy sokkal hatékonyabban kerüljenek a támogatások felhasználásra.

Kutatásunkban ezeknek a feltételezett körülményeknek az okát keressük. Szeretnénk ezek alapján a továbbiakban javaslatokat tenni a tervezési és végrehajtási folyamatok hatékonyabbá tételére.

3. Módszertan

A kutatásban részt vevő civilek személyes tapasztalatai mellett a vizsgált folyamat résztvevőitől kérdőív alapján és 18 darab interjú keretében gyűjtöttünk információt, valamint statisztikai adatok és korábbi vizsgálatok segítettek munkánkat. A megkérdezettek a kormányzati oldal és a non-profit szféra civil résztvevői, akik személyesen működtek közre. Így feltételezhetően nekik van a legnagyobb rálátásuk a témára. Civil interjúalanyaink véleményezték a kidolgozás alatt álló operatív programokat, illetve a monitoring bizottságok tagjaként részt vesznek az ellenőrzésben is. A kormányzati oldalon az érintett minisztériumok, az irányító hatóság, valamint a végrehajtásban közreműködő szervezetek néhány munkatársa nyilatkozott.

4. Definíciós kérdések

A civil szervezetek kérdésköre az Európai Unióban a tagállamok „hatáskörébe” tartozik. Nincsenek közös irányelvek, szabályok, sőt egységes meghatározások sem. Így a különböző tagállamok teljes mértékben saját jogrendszerük alapján kezelik a civil szervezeteket. Ez azt is magával vonja, hogy a különböző országokban meglévő gyakorlat nem mindig ültethető át a másik országra, az összehasonlításakor figyelniük kell a szabályozási és definíciós különbségekre.

Az Európai Unió elismeri, hogy a civil szervezetek körét nehéz meghatározni (mivel céljaikban, struktúrájukban és motivációikban erőteljesen különböznek, és jogi hátterük sem egységes) leginkább az NGO, azaz nem-kormányzati szervezet megfogalmazást használja.

Az Európai Bizottság által kiadott „Fehér Könyv az európai kormányzásról” című dokumentum értelmezése szerint civil társadalom alatt a szakszervezetek és a munkaadók szervezetei (az ún. „szociális partnerek”), a nem kormányzati szervezetek, a szakmai, a karitatív és a bázisszervezetek, az állampolgárokat a helyi életbe bekapcsoló szervezetek, illetve, az egyházak és a vallási közösségek értendők. Ez a fogalom tehát egy szélesebb társadalmi bázist ölel fel. Az EU szóhasználatában mindezek jelentik a „civil párbeszéd” alanyait.

Mint kutatásunkból kiderül, Magyarországon a kormányzat az EU definíciója szerinti szociális partnereket együttesen kívánja bevonni, kivéve a történelmi „nagy” egyházakat, akiket külön kezel. Azonban az általunk is vizsgálni kívánt magyar, bejegyzett és ténylegesen működő szervezettel rendelkező egyesületek, alapítványok - akik nem végeznek gazdasági tevékenységet és nem is képviselik a gazdasági tevékenységet folytató vállalatokat - alkotják klasszikusan a civil szektort.

5. A partnerség megjelenése a Strukturális Alapok felhasználásának tervezésében

A Strukturális Alapokra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról szóló 1260/1999/EK rendelet 8. cikke értelmében a partnerség a közösségi támogatások előkészítésére, finanszírozására, monitorozására és értékelésére terjed ki. A partnerség elve közös munkát jelent az Európai Bizottság, a magyar Kormány, a központi és regionális közigazgatási egységek, illetve a társadalmi, gazdasági, nem-kormányzati stb. partnerszervezetek között.

Bár az SFteam hivatkozott nemzetközi kutatása csak a 2007-13-as időszakra vonatkozó tervezés folyamatát vizsgálta, indokoltnak tartjuk, hogy rövid áttekintést adjunk az ország európai uniós tagságának első három évére vonatkozó fejlesztéspolitikai tervezésről is a partnerség megvalósulása szempontjából.

(Erről a témáról ld. még: „A Strukturális Alapok és a fenntarthatóság”, Magyar Természetvédők Szövetsége, 2004.¹)

5.1. Nemzeti Fejlesztési Terv (2004-2006)

A csatlakozást megelőző és azt követő első évek az átfogóbb, hosszú távú tervezés időszakának nevezhetőek. Az első Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT I.) készítése során az EU csatlakozás előtti gyakorlatából kevés tapasztalat jött át. Ennek oka lehetett az eltérő társadalmi, gazdasági, történelmi háttér, az újra formálódó struktúrák és intézményrendszer. Az uniós jogszabályok értelmében a partnerség elvének érvényesüléséhez szükséges módszerek és intézkedések meghatározása és megvalósítása a tagállam feladata.

¹ <http://www.mtvsh.hu/dynamic/Regpolbooklet.pdf>

Magyarországon a folyamatért felelős Nemzeti Fejlesztési Terv és EU Támogatások Hivatala (NFTH, 2004-től Nemzeti Fejlesztési Hivatal) lett a koordinátor, amely nyitott volt a társadalmi párbeszédre az adott időszakban, de kifejezetten a társadalom és a civil szervezetek tájékoztatását szolgáló stratégiával nem rendelkezett. Alkalmazott eszközei: weboldal, egyeztető fórumok, kérdőíves kutatás, stratégiai környezeti vizsgálatok, munkacsoportok és nem hivatalos munkacsoportok. Kommunikációs stratégia hiányában rövid összefoglaló készült a civil részvétel rendszeréről, annak alapelveiről.² Így honlapukon kívánták elsősorban biztosítani az információhoz való hozzáférést. Az aktív tájékoztatást a média és a megyei Civil Szolgáltató Központok, a teleházak, az Európai Információs Pontok, illetve e-Magyarország pontok hálózatain keresztül próbálták nyilvános fórumok szervezésével megoldani.

A civil részvételt a tervezést előkészítő tematikus és regionális munkacsoportokban biztosították. Viszont tisztában voltak azzal, hogy a partnerek kiválasztása nem váltja ki, nem helyettesíti az egész tervezési folyamat átláthatóságát, nyitottságát. A tematikus és regionális munkacsoportok maguk választották ki partnereiket. Az államigazgatás szabályai szerint az NFTH nem avatkozott bele ebbe a kiválasztási folyamatba. Sőt, a civil oldal felelősségét is hangsúlyozták „a társadalmi egyeztetésben: az egyeztetési folyamat hatékonyságát nagymértékben növelheti, ha a civil szervezetek megszervezik-koordinálják saját részvételüket, kiépítik annak rendszerét, segítve ezzel a tervezők és a civil szervezetek közötti információáramlást. Ehhez a koordinációhoz az NFH nem tud támogatást nyújtani.”- olvasható „A sikeres társadalmi egyeztetés alapelvei” cím alatt a mai napig is a honlapon!³

A beérkezett véleményeket továbbították az illetékes szakértőknek. Minden, a tervezésben részt vevő intézménynek kötelessége volt, hogy a partnerség elvét érvényesítse, de nem léteztek a partnerség módszertanára, minimális követelményeire vonatkozó egységes jogszabályok. Ezért a partnerség megvalósulása intézményenként eltérő volt, és jelentősek voltak az informális csatornák!

A kormányzat klasszikus államigazgatási feladatnak tekintette a tervezést, amit az NFTH befolyásolni nem tudott. A bevett gyakorlat az volt, hogy az adott intézménnyel már korábban kapcsolatban álló, esetleg a munkatársakkal személyes ismeretségben levő „VIP civileket” hívták meg kizárólag konzultációs céllal. Például egy minisztérium 30-40 az adott ágazatban tevékenykedő civil szervezetet hívott meg az egyeztető fórumára. Ezek bevallottan nem feltétlenül nagy, országos ernyőszervezetek voltak. Magyarországon akkor 43 000 bejegyzett civil szervezet volt! Belátható, hogy széles rétegeket érintő párbeszédre nem lehetett szó. A helyzetet nehezítette, hogy az aktuális politikai érdekek erősen érvényesültek. Ezen felül a folyamat csúszásban volt! Az állandó időhiány sem tette lehetővé az alapos, minőségi munkát.

A Transparency International magyarországi szervezete által 2005-ben készült felmérés szerint: ekkor hazánkban “a civil partnerség inkább formális, a körülmények nem adnak alapot a valódi civil partnerséghez (nem világosak az eljárásrendek, menetrendek; a civil partnerek kiválasztási módja nem szabályozott; a civil szervezetek általában csak véleményezhetik a tervezési dokumentumokat, azok kialakításában nem vehetnek részt; a közös munka formái és módszerei nem definiáltak)”⁴ Ezt interjúalanyaink mind a két oldalról megerősítették. Érdemes megemlíteni, hogy mind a két oldalon elhangzott az a vélemény is,

² http://www.nfu.hu/a_siker-es_tarsadalmi_egyeztetes_alapelvei A sikeres társadalmi egyeztetés alapelvei

³ http://www.nfu.hu/a_siker-es_tarsadalmi_egyeztetes_alapelvei letöltés 2009. 01.05.

⁴ Strukturális alapok átlátható felhasználása Magyarországon – Projekt beszámoló 2006-10-25; Forrás: <http://www.transparency.hu/files/p/336/7187054169.doc>, letöltés: 2009.01.04.

hogy talán nem a tervezés, hanem a konkrét prioritások és kiírások, a programozás kidolgozásnak szintjén lenne szükség az aktív társadalmi véleményezésre.

5.2. Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció (OFK)

Az OFK a magyar fejlesztéspolitika alapjait kívánta lerakni hosszú távra. A tervezet készítésére nem kötelezte Magyarországot az EU, önként vállalt érdeke volt az a kormánynak és az egész társadalomnak!

„A Célok a helyzetelemzésre, az elmúlt tíz év és az I. Nemzeti Fejlesztési Terv tapasztalataira építve az EU főbb fejlesztéspolitikai irányait, a fejlesztéspolitika peremfeltételeit és fejlesztéspolitikánk elveit figyelembe véve határozza meg az ország előtt álló fejlesztési feladatokat...A „Fejlesztési célok rendszere” című fejezet a Helyzetelemzésen, politikai konszenzuson és széles körű szakmai és társadalmi egyetértésen alapulva meghatározza az ország 2050-re elérendő jövőképét. Kijelöli 2020-ig az átfogó célokat, a stratégia végrehajtása során érvényesítendő horizontális szempontokat és területpolitikai célokat, valamint az ország fejlesztésének stratégiai céljait és elérésük módját, a prioritásokat.”⁵

A dokumentum tervezete kissé késve, 2005 júniusában került nyilvánosságra az NFTH honlapján. A partnerek nagy lendülettel dolgoztak a társadalmi egyeztetésen. Az NFTH honlapján regisztráció után lehetett társadalmi véleményeket eljuttatni a tervezőkhöz és ez az oldal vált a hivatalos információátadás helyévé is. Bár több nyilvános vita, kérdőíves adatgyűjtés és szakértői fórum is kísérte az OFK kidolgozását, mindez előzetes stratégia nélkül! Az OFK végső változatát 2005 decemberében fogadta el a magyar Országgyűlés.

A civilek többször jelezték a hiányosságokat, viszont civil oldalon sem épültek még ki a képviseleti platformok és információs csatornák. Példa értékűnek a jól szervezett környezetvédelemmel foglalkozó civilek tekinthetőek, akiknek a közreműködésével a kormányoldal alapvetően számolt a kezdetektől, és akik a civil részvétel fő generálói voltak hazánkban. 2005-ben „a NIOK (Nonprofit Információs és Oktató Központ Alapítvány – szerző), a Magyar Természetvédők Szövetsége és a Soros Alapítvány képviselői – a Nemzeti Fejlesztési Terv súlya, a szervezetek társadalmi részvétel miatti felelősségérzete és saját érdekegyeztető erejük, lobby-képességük tudatában – eldöntötték, hogy informális munkacsoportot hoznak létre, melynek célja az NFT társadalmi egyeztetésének figyelemmel kísérése. A kezdeményezés sikeres volt, hamarosan több szervezet is csatlakozott ahhoz.”⁶ A „Civilek a Nemzeti Fejlesztési Terv Nyilvánosságáért” (CNNy) munkacsoport szerepe „watchdog” (örkutya) jellegű volt. A CNNy tagjai bár külön-külön foglalkoztak tartalmi kérdésekkel, a csoport együttesen a társadalmi egyeztetés folyamatába kívánt beleszólni és nem kívánt a társadalmi vélemények közvetítőjévé válni. „A CNNy munkája során a következő tevékenységeket látja el: az NFT társadalmi egyeztetéséhez kapcsolódó kormányzati tevékenység monitorozása, elemzése, értékelése, a társadalmi egyeztetés konkrét végrehajtására vonatkozó javaslatok kidolgozása. Ez a gyakorlatban információgyűjtést (média, Internet, személyes adatgyűjtés), azok elemzését (pl. tanulmányok, szakértői anyagok készítése), valamint az eredmények közzétételét (pl. sajtóközlemények, cikkek, és különösen a negyedéves jelentés) jelenti.”⁷ A csoport 2008-ig hét jelentést tett közzé a folyamatokról. www.cnnny.hu A CNNy-t a kormányzati oldal elfogadta, mint partnert a civil oldalról. A

⁵ http://www.nfu.hu/orszagos_fejlesztési_koncepcio letöltés: 2009.01.05.

⁶ Összefogás egy adott ügy mentén – A „Civilek a Nemzeti Fejlesztési Terv Nyilvánosságáért”(CNNy) munkacsoport - Kovács Bence, Független Ökológiai Központ
http://trust.easyhosting.hu/hirek/civil_kovacs.doc letöltés: 2009.01.05.

⁷ U.o. Működési és etikai alapelvek 10. pont Civilek a Nemzeti Fejlesztési Terv Nyilvánosságáért (CNNy)

CNNy-nek sikerült többek között elérni, hogy a beérkezett észrevételekre írásban reagáljanak a tervezéssel foglalkozók és számos gyakorlati javaslatot tett az egyeztetés folyamatát illetően. A nehézségek ellenére meglepően sok, 40%-a a civil javaslatoknak beépült a tervezetbe!

Az igazi csalódást azonban az jelentette, hogy a belefektetett rengeteg munkaóra ellenére későbbiekben az OFK súlytalanná vált, új program került kidolgozásra. Idő hiányában nem készült el az OFK-t tervekké alakító NFT II. Társadalmi Egyeztetési Terve sem, így a következő tervezési ciklusban is ad hoc jellegű és átláthatatlan maradt a társadalmi egyeztetés még egy ideig.

Az NFT „nyitott programozása” új módszer volt a magyar közigazgatás számára. Közben egy generációváltás is elindult. A fiatal szakemberek nyitottak voltak az új módszerekre. A hagyományos bürokrácia és a gyakorlat hiánya viszont lassította a folyamatot.

5.3. Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT 2007-2013)

A második Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT II.) mint stratégiai terv a nemzetközi normákat követve a Nemzeti Stratégiai Referenciakeret (NSRK) nevet kapta. A 2006-os választási kampány során – ahogyan azt a Transparency International is megállapította idézett tanulmányában, minden indok nélkül – Új Magyarország Programja névre módosult és a Magyar Szocialista Párt (MSZP) választási programjának egy részévé vált igen vitatható módon. Az Új Magyarország Program megvitatását követően a társadalmi egyeztetés egy újabb szakasza indul el 2006 júliusának végén, amikor a kormány – immáron második olvasatban – bocsátotta partnerségi vitára végleges nevével az Új Magyarország Fejlesztési Tervet (ÚMFT).

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) koordinálta tovább a társadalmi egyeztetés folyamatát; az Ügynökséget a korábbi Nemzeti Fejlesztési Hivatalból (NFH) és a Nemzeti Fejlesztési Terv végrehajtását irányító szervezetekből hozta létre a kormány.

5.4. Operatív Programok (OP)

Olyan internetes honlapot indítottak el, amelyen megtalálhatók az I. Nemzeti Fejlesztési Terv felhasználásának napi statisztikái, valamennyi nyertes pályázat főbb adatai, a fejlesztéspolitikai dokumentumok társadalmi egyeztetésének eredményei. www.nfu.hu Itt tették elérhetővé az ÚMFT dokumentumát is, és ezen a honlapon keresztül továbbra is lehet véleményeket eljuttatni. Az ÚMFT 6 stratégiai fontosságú fejlesztési irányt határoz meg (prioritások), amelyeket további 15 Operatív Programban ágazati és regionális feladatokra bont. A társadalmi egyeztetés 14 OP esetében történt. A Végrehajtás OP a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség és a horizontális szervezetek feladatainak működésére, a pénzügyi és menedzsment-eszközökre vonatkozik. A CNNy bár kifogásolta, ebbe véleményezési lehetőséget kevésbé kaptak, az NFÜ szerint nem érkeztek érdemi vélemények. Voltak olyan civil vélemények is, hogy a honlapon található dokumentumok olykor hiányosak voltak.

1350 szervezet azonban élt a lehetőséggel és egy letölthető kérdőív és esszé formájában elküldte javaslatait a többi OP-re vonatkozóan. A legtöbb vélemény a Társadalmi Megújulás OP és a Közlekedés OP-val kapcsolatosan érkezett. Az egyeztetés bázisát egy strukturált véleményezési útmutató szolgáltatta az NFÜ állítása szerint, amely technikailag megkönnyítette a beérkező vélemények feldolgozását és beépíthetőségét. Ez az útmutató elsősorban az NFÜ belső működését segíti, a honlapon ilyen címen nem található. A civilek gyakorlatilag a honlapon több cím alatt található információkból tájékozódhatnak a folyamatról és a bekapcsolódás lehetőségéről. De külön csak a civilek számára létrehozott

honlap vagy kiadvány nem készült. Néhány civil szervezet készített olyan e-kézikönyvet, ami segíti a tájékozódást.⁸

Ezen kívül az ügynökség ezúttal is mintegy 4000 partnerszervezetet – köztük szakmai, érdekképviselői és civil szervezeteket, a gazdaság és a tudományos élet képviselőit – kért fel közvetlenül postai vagy elektronikus levélben az egyeztetésben való részvételre. A címlista a korábban regisztrált véleményezőkből és a minisztériumok adatbázisából tevődött össze.

„A partnerszervezetekkel folytatott egyeztetés sikerének kulcsa a részt vevők kiválasztása, ezért a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség elsősorban olyan szervezetek és intézmények véleményére számít, amelyek hitelesen képviselik az adott szakterületet vagy társadalmi csoportot, és nemcsak jogokkal bírnak, hanem felelősséget is vállalnak a folyamatban játszott szerepükért. A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség állandó és legfontosabb partnereit előzetesen megküldött e-mailben tájékoztatta az egyeztetés várható időpontjáról. Ezen kívül az akciótervek összefoglalóit ezen a weboldalon tette közzé minden érdeklődő számára. Tehát a megadott e-mail címen bárki javaslattal élhetett, vagy véleményt mondhatott.”⁹ –olvasható az ÚMFT 2007-2008-as Akciótervének társadalmi egyeztetéséről.

A fentiekből kiolvasható tehát, hogy bár a lehetőséget a honlapon keresztül mindenkinek biztosítja az NFÜ a javaslattételre, valódi társadalmi vitára, személyes eszmecserére, műhelymunkára csak az általuk megfelelőnek ítélt és kiválasztott civileknek van lehetősége. A kiválasztás kritériumai azonban továbbra sem szabályozottak!

A civilek tehát tájékozódhatnak a 2007-2013-ra vonatkozó programozási dokumentumok készítéséről, ahogyan bárki Magyarországon, akinek van internetes hozzáférése! Akinek nincs, az önköltségi áron vásárolhatja meg nyomtatott formában. A nyilvánosságra hozott információkat érthetőség szempontjából interjú alanyaink jónak, érthetőnek minősítették. A tájékoztatás teljes körűen kiterjedt az ÚMFT valamennyi operatív programjára. Bár helyenként bizonyos fejezetek hiányosak voltak.

2005 tavaszán a Transparency International magyarországi szervezete „az információhoz való hozzáférés teljesülését több szakterületen vizsgálta (tervezés, pályáztatás, döntéshozatal, végrehajtás, monitoring), és általános következtetései szerint „a Strukturális Alapokkal kapcsolatban rengeteg információ áll rendelkezésre, de az információ egyes darabjai nem elég közérthetőek, nem elég rendszerezettek célcsoportok szerint. Sokszor maguk a kedvezményezettek sem rendelkeznek elegendő információval arról az eljárásról, amelynek részesei. Valószínűleg ennek következtében a média munkások sem tudnak a témában fontos üzeneteket közvetíteni”. Az információhoz való hozzáférés fejlesztése érdekében érdemes lenne több, és közérthetőbb információt megjelentetni az intézményi rendszerről, a különböző intézmények szerepéről, felelősségi köréről, valamint az eljárásrendekről. Több, és közérthetőbb média kampányra lenne szükség a Strukturális Alapokról (nem csak a botrányok, hanem az alapok fontossága is hangsúlyozandó), amihez elengedhetetlen a téma fontosságának tudatosítása a média munkásokban.”¹⁰ Két évvel később sem mondható, hogy ezen a területen jelentős változás történt volna. Az alapidokumentumok kialakulása továbbra is követhetetlen a civilek számára, de vannak, akik szerint a minisztériumokon belül is az!

---

⁸ÚMFT: Civil lehetőségek?!- Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért – Magyar Természetvédők Szövetsége 2007. www.tff.hu

⁹ http://www.nfu.hu/tarsadalmi_egyeztetesen_az_uj_magyarorszag_fejlesztési_terv_első_két_éves_akciótervei

¹⁰ Strukturális alapok átlátható felhasználása Magyarországon – Projekt beszámoló 2006-10-25; Forrás: <http://www.transparency.hu/files/p/336/7187054169.doc>, letöltés: 2009.01.04.

„A határidőig beérkezett valamennyi véleményt táblázatos formában, az adott operatív program struktúrájának megfelelően dolgozta fel az ügynökség. Az így elkészült táblázatokban található hozzászólásokhoz az adott témáért felelős tervezési egységek készítették el a javaslattervezeteiket, feltüntetve az elfogadott, elutasított és a részben befogadható „státuszokat”. Az egyes javaslatok végleges sorsáról mind az ágazati, mind a regionális operatív programok esetében először egy két-két napos Operatív Program Tárcaközi Bizottság tárgyal, majd pedig a Tervezési Operatív Bizottság dönt.”¹¹- áll az NFÜ honlapján.

Az NFÜ ezen felül az ÚMFT valamennyi prioritásának – oktatás, foglalkoztatás, egészségügy; gazdaság; közlekedés; államreform; területfejlesztés; turizmus; környezetvédelem, energetika – megvitatására egyeztető fórum sorozatot szervezett az érintett szaktárca képviselőjének és a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület illetékes tagjának részvételével.

Az ÚMFT-t a kiemelt makrofórumok, többek között az Országos Érdekegyeztető Tanács – amelynek a döntés-előkészítő Nemzeti Fejlesztési Bizottságával az NFÜ rendszeresen ülésezik – a Gazdasági és Szociális Tanács, a Magyar Tudományos Akadémia, az Országos Környezetvédelmi Tanács, az Országos Területfejlesztési Tanács, valamint a 2006. szeptember 5-én megalakult Nemzeti Fejlesztési Tanács is napirendjére tűzte.

Regionális szinten a Regionális Fejlesztési Ügynökségek (RFÜ) koordinálták a társadalmi egyeztetés folyamatát, elsősorban a Regionális Operatív Programok (ROP) témájában. A szabályrendszer különböző értelmezése miatt, régióként eltérő módon tették ezt meg. Volt, ahol nyilvános fórumokon, levelező listákon keresztül, máshol workshopok keretében történt a véleményezés. A civilek szóvá tették, hogy bizonyos munkacsoportokba nem kaptak meghívást annak ellenére sem, hogy kérték, az információáramlás alkalomszerű volt. Ezért az informális kapcsolatokat használták. Ugyanakkor maguk a civilek is elismerték, hogy széles civil csoportokat nem tudtak mozgósítani a véleményezéshez. A tervezésben való részvétel lehetőségével többnyire országos ernyőszervezetek, vagy regionális, esetleg megyei szinten működő szervezetek éltek aktívan. Települési, kistérségi szinten működő szervezetek kevesen és csak a regionális operatív programokkal kapcsolatban fogalmaztak meg véleményt. Az összegyűjtött javaslatokat az RFÜ-k delegálták az NFÜ felé, ahol országosan összesítve feldolgozták azokat. A ROP-ok tartalmáról a végső döntést az NFÜ-ben hozták meg, így a régiókban kialakított, a regionális fejlesztési tanácsok által elfogadott tervezeteket gyakran jócskán felülírták.

Az ÚMFT megvitatására a regionális fejlesztési tanácsok ülésein is sor került a régióközpontokban, ahol civil delegáltak is részt vettek. A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi törvény „2004. évi módosítása rendelkezett a különböző térségi szinteken (országos, regionális, megyei és kistérségi) megalakult területfejlesztési tanácsok mellett létrehozható civil egyeztető fórumok (CEF) megalakításának módjáról és képviseleti státuszáról. A CEF-ek az adott térség civil szervezeteinek törvényesen elismert képviselői, akik jogosultak a társadalmi véleménynyilvánításra, azonban hatékonyságuk egyelőre kisebb a vártnál, főleg regionális szinten működnek.

A fenti egyeztetési folyamat érvényes az Operatív Programok alatti szintekre is, bár az EU ezeket nem szabályozza.

---

¹¹ http://www.nfu.hu/operativ_programok_egyeztetese letöltés 2009.01.05.

5.5. Akciótervek (AT)

2007. május elején megkezdődött a társadalmi egyeztetés arról, hogy a következő két évben pontosan milyen célokra és milyen formában használja fel Magyarország a rendelkezésére álló uniós forrásokat. Az ún. Akciótervek (AT) már az indítani tervezett konkrét pályázati kiírásokat és kiemelt projekteket mutatják be az operatív programokban. Ezen a szinten fokozottabban aktív a civilek részvétele, hiszen a forrásokhoz való hozzáférés konkrét szabályainak meghatározása a cél. Többek szerint itt folyik a legnagyobb „harc”, de a szabályok nemzetiek, mivel EU-s előírás erre nem vonatkozik.

Itt kell említést tennünk az u.n. Pályázat Előkészítő Munkacsoportokról (PEMCS), amelyek már 2004(!) óta szabályozott keretek között dolgozzák ki a konkrét pályázatok dokumentációját és ahová a civilek szintén delegálhatnak tagokat.¹² A PEMCS-ek működésével kapcsolatban felmerültek összeférhetlenségi és kompetencia problémák. A „gender” téma civil képviselői nem tudtak sok helyre bekerülni, a PEMCS-ek alig 1%-ban vannak jelen! Az esélyegyenlőség kapcsán meg kell említenünk, hogy a folyamatból továbbra is kimarad a roma kisebbség érdekképviselete. A lehetőséggel úgy tűnik, egyáltalán nem tudnak élni.

A PEMCS-ekben is gond, hogy a civil tagok saját költségen, minden díjazás nélkül vehetnek részt a munkában. Ez komoly akadálya vidéki delegáltaknak, hiszen az egyeztetések a fővárosban folynak. Ez a tény az egész folyamatra is jellemző, hogy főváros centrikusak a folyamatok! A vidéki érdeklődők számára nincs költségtérítésre elkülönített keret.

Ezzel párhuzamosan a 2/2005. (I.11.) Kormány rendelet értelmében az Új Magyarország Fejlesztési Terv Operatív Programjainak konkrét megvalósítását segítő Akcióterveket stratégiai környezeti vizsgálatnak vetették alá, köszönhetően az aktív civil környezetvédőknek.

Az akciótervek átlagosan 3-3 hétig tartó egyeztetésében több száz szervezet képviselői – helyi önkormányzatok, megyei és regionális fejlesztési tanácsok, érdekképviseleti, ágazati szakmai szervezeteket, a tudományos és a civil szféra képviselői – vettek részt, e szervezetek összesen 1777 konkrét javaslatot fogalmaztak meg a 7 ágazati és a 7 regionális operatív program összesen 65 társadalmi vitára bocsátott akciótervével kapcsolatban. Ez operatív programonként átlagosan 127 konkrét, kézzelfogható módosító javaslatot jelentett.¹³

Az Akciótervekkel kapcsolatos véleményeket az NFÜ kommunikációs főosztályának munkatársai dolgozták fel, majd a javaslatokat az ügynökség és a szakminisztériumok tervezőiből álló, operatív programonként megalakult munkacsoportok (OPTKB-k) vitatták meg tételesen, illetve döntöttek az egyes módosító javaslatok beépíthetőségéről.

2008 januárjában bevezetésre került az on-line regisztráció és fórum: e-mail-es tájékoztatás az egyeztetések indulásáról és a pályázatok megjelenéséről. A regisztrált szervezetek száma folyamatosan nő, jelenleg több mint 1800. A pályázatok egyeztetésének időtartama általában 10 munkanap, a tervezői válaszokat a 2007-es gyakorlathoz hasonlóan a honlapon hozzák nyilvánosságra, amiről a véleményezők e-mail-ben kapnak értesítést.

5.6. Eredmények

---

¹² 1/2004. (I. 5.) Korm. Rendelet,

Például: Humán Erőforrás OP esetében 22/2004. (VI. 8.) FMM-OM együttes rendelet

¹³ http://www.nfu.hu/osszefoglalo_az_uj_magyarorszag_fejlesztési_terv_operatív_programjai_akcióterveinek_társadalmi_vitaj letöltés:2009.01.04.

A beérkezett vélemények és javaslatok elbírálását követően a véleményező szervezetek személyre szabott válaszleveleket kaptak, ahogy eddig is minden egyes társadalmi egyeztetés lezárását követően. A civilek többnyire nem tartották elégségesnek a rövid magyarázatot az elutasított javaslatok esetében. Hogy hogyan történt a beérkezett javaslatok szakmai véleményezése, és kik voltak erre jogosultak, az nem volt átlátható a civilek számára továbbra sem!

A vélemények elfogadásának tapasztalatait úgy összegezhetjük, hogy a kidolgozók részben elfogadták a civil javaslatokat, főleg az ágazati operatív programok szintjén. Arányait tekintve a javaslatok 10%-a került be. A regionális OP-kba szinte egyáltalán nem tudták véleményüket beépíttetni a civilek. Jellemzően apróbb tartalmi változtatásokat és nyelvi módosításokat sikerült elérniük. A vélemények összesítésénél nem differenciáltak a nagyobb társadalmi támogatottságú, többek által javasolt vélemények és az egyéni vagy szűk, csoportvélemények között. Interjúalanyaink csalódottságuknak adtak hangot az eredményeket illetően! Egységesen kevésnek tartják a civil javaslatok beépülését az OP-kba és sajnálják az ehhez képest sok ráfordított munkaórát. Véleményük szerint mostanra tapasztalható emiatt egy megfáradás és az aktivitás csökkenése a civil oldalon.

Itt kell megjegyeznünk, hogy magának a társadalmi egyeztetés folyamatának a viszonylagos letisztulása is eredménynek tekinthető a magyar történelmi, gazdasági-társadalmi háttérrel figyelembe véve. Bizonyos területeken, mint környezetvédelem, fogyatékos ügy jó példával sikerült elől járni más csatlakozó országok számára.

6. Monitoring Bizottságok (MB)

Az ÚMFT operatív programjainak eredményes, hatékony és minőségi végrehajtásának felügyelete céljából alakuló monitoring bizottságok tagságának összeállítása egységes elvek mentén történik.

A monitoring bizottságokról szóló legmagasabb rendű jogszabály az Európai Közösség 1083/2006/EK rendelete. Ennek a 63. cikke határozza meg a monitoring bizottságok szerepét és a működés legfontosabb kereteit. A rendelet szerint minden operatív programot monitoring bizottság felügyel. A monitoring bizottságokat az irányító hatóságokkal egyetértésben a tagállam állítja fel, alkalmazva a partnerség elvét az EK rendelet 11. cikke értelmében. A Bizottság tagjainak kiválasztása során érvényesülnie kell a partnerség és a nemek kiegyensúlyozott arányának elvének.

Az Európai Unió és a magyar állam rendeletei alapján meghatározott bizottságok működését az ügyszabályozás szabályozza.

A Magyarországon jelenleg hatályos 255/2006. (XII. 8.) Kormányrendelet szerint a monitoring bizottságokban helyet kapnak a horizontális szempontokat képviselő civil szervezetek: egy környezetvédelmi civil szervezet, valamint a romákat, a fogyatékossgal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő legalább egy-egy civil szervezet delegáltja.

A civil oldal részvételére a jogszabályoknak megfelelően az irányító hatóság valamennyi MB felállításakor szavazati joggal rendelkező tag delegálására kérte fel

- a) a környezetvédelmi civil szervezet delegáltjaként a Környezet- és Természetvédő Szervezetek Országos Találkozásának delegáltját,
- b) a romákat, a fogyatékossgal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét

képviselő civil delegáltként a Roma Integrációs Tanács, a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlősége Tanács és az Országos Fogyatékosügyi Tanács civil oldalának delegáltját.

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium tájékoztatása szerint mind a Roma Integrációs Tanács, mind az Országos Fogyatékosügyi Tanács civil oldala a civil szervezetek számára nyitott módon jött létre, és mérlegelik hasonló mechanizmus bevezetését a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlősége Tanács civil oldalának kialakításakor is.

Emellett minden egyes monitoring bizottságban tag az Országos Érdekegyeztető Tanács munkavállalói és munkaadói oldalának egy-egy képviselője. Az operatív program jellegétől függően a szakmai oldal képviseletében más civil szervezetek, civil tömörülések is részt vesznek.¹⁴ - hogyan az az NFÜ honlapján olvasható.

A megkérdezett civil MB tagok valamennyien szavazati joggal rendelkeznek, többségük valamelyik civil platform delegáltja, akiket átlátható módon, szavazással választottak. Például: Környezet- és Természetvédő Szervezetek Országos Találkozója. Van azonban példa arra, hogy országos ernyőszervezet elnökeként került be, felkérés alapján a MB-ba, vagy nem közvetlenül a civilek választották, de ők jelölték és a kormányzat által felállított Konzultációs Tanács szavazta meg. A Bizottságok összetétele a szabályoknak megfelelő, klasszikus civil szervezetek és civil szervezetek platformjainak képviselői is helyet kapnak benne. A klasszikus civilek (egyesületek, alapítványok) aránya 10%, az NGO-k aránya 30-50%. Véleményük szerint erős a kormányhoz való kötődése a tagoknak, a döntések nem a civilek, hanem a régiók képviselőin múlnak. A civil delegáltak valamennyien próbálják a képviselt szervezeteket, platformokat tájékoztatni a MB tevékenységéről. Ezt azonban többnyire csak az érdekes részletek esetében teszik e-mailben, elektronikus levelezőlistán. A civil MB tagok mindegyikét egyenrangú partnernek tekintik a Bizottságokban. Azonban többen szóvá tették, hogy a civileken kívül minden MB tag fizetett képviselője területének, a civilek viszont önkéntes alapon végzik ezt a tevékenységet, ami idővel „kiégéshez” vezet! Más vélemény szerint mivel kisebbségben vannak, csak reprezentálnak, de valósan nem tudják befolyásolni a dolgok menetét. A többi bizottsági taggal együtt ők is megkapják 10-14 nappal az ülés előtt az anyagot, viszont ezek nagy mennyiségűek és kevés ez az idő az alapos szakmai véleményezésre, továbbküldésre. Nem áll rendelkezésre olyan anyagi keret, amelyből szakértőket tudnának a civilek felkérni a szakmai véleményezésre.

A civil delegáltak többsége a Bizottsági üléseken kívül is érintkeznek egymással, egyeztetik véleményüket, amit rendkívül fontosnak tartanak. Ezt a kormányoldal képviselői tapasztalják is. Változó, hogy a civil delegáltak hogyan érintkeznek a MB többi tagjával a hivatalos üléseken kívül. Többen rendszeresen keresik az informális alkalmat az érintkezésre, de van példa arra is, hogy csak kivételesen vagy soha nem találkoznak az üléseken kívül. Maguk a civilek is azt mondják, hogy a delegáltak személyiségétől, érdekérvényesítő képességétől, felkészültségétől erősen függ a befolyásuk. A legtöbb delegáltak sikerült elérnie, hogy a bizottság többsége foglalkozik az általa beterjesztett javaslattal, különösen sikeresek a környezetvédelemmel foglalkozók és a fogyatékos ügy képviselői. A nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő egyik civil delegált szerint a „gender” téma horizontálisan rendkívül nehezen jeleníthető meg. Bár foglalkoznak vele, a témában kevés javaslatot tudtak előterjeszteni. A roma civil delegáltak egyelőre nem tudnak érdemben érdeket érvényesíteni, a legtöbb bizottság ülésén meg sem jelennek. A bizottságok ügyrendje szerint előre, írásban kell benyújtani a javaslatokat, így valódi viták ritkán alakulnak ki, törekednek arra, hogy a döntéseket szavazás útján, ill. lehetőleg konszenzussal hozzák.

---

¹⁴ http://www.nfu.hu/monitoring_bizottsagok letöltés: 2009.01.05.

A civil érdekérvényesítés akadályát a MB-ban szinte mindenki a civilek csekély pénzügyi és személyi kapacitásában látja, és kiemelték a delegált személyes alkalmasságát. Ezzel a kormányzati oldal is egyetért. Tehát a kiválasztására nagyobb hangsúlyt kellene helyezni! Bár politikai korrupciót nem tapasztalnak, de a partnerség csekély politikai támogatását többen is okként említették civil oldalról. A kormányzati oldalon felvetették a civilek lobbijének, tárgyalóképességének a hiányát is.

A MB jelenlegi működéséről általában kialakult vélemény különösen a civil oldalon, hogy minimálisan látják el az eredeti feladatukat. Maga a 30 fő körüli létszám nagy, ezen belül viszont kicsi a klasszikus civil jelenlét. Nem átlátható minden esetben a civil delegálás folyamata. A munkamódszer rossz, bürokratikus, lassú az ügymenet. Éves szinten kettő-három ülés van, ami nem tesz lehetővé hatékony munkát. Megfelelő adatgyűjtés hiányában a horizontális elvek monitoringja nem működik minden területen. Például: gender, roma érdekvédelem. A feltárt kompetenzavarok nem lettek korrigálva. Többen erős centralizációs hatást éreznek kormányzati oldalról. A közreműködő szervektől elvont tevékenységi körök (értékelés, kommunikáció) kérdésében a döntés kormányzati szintre került anélkül, hogy társadalmi vitára bocsátották volna ezeket. A MB-nak nincs érdemi szerepe, inkább csak rövid tájékoztatás zajlik a civil delegáltak szerint. Nem áll rendelkezésre olyan szakértői csoport, akik segítenének előmozdítani a szakmai hatékonyságot. Azokra az információkra kell hagyatkoznia a tagoknak, amit a kormányzat a rendelkezésükre bocsát. Ezért nincs érdemi vita sem, a civil delegáltak több szempontból frusztráltak. Az EU is szóvá tette a kormányzat elégtelen tájékoztatását, de még nincs jelentős változás ezen a téren.

7. A civilek hozzáférése a Strukturális Alapokhoz

A civilek tehát a Strukturális Alapok felhasználásának tervezési folyamatában Magyarországon a kezdetektől részt vettek, a leírt tapasztalatok szerint. Másik fontos célja azonban a civil szférának, hogy a SA hatékony felhasználásában is partner lehessen és hozzáférhessen ezekhez a forrásokhoz. A fentiek alapján elmondható, hogy a pályázat szakaszában már megfelelő információ áll rendelkezésére a pályázóknak, a szükséges dokumentumok, segédanyagok megfelelő időben elérhetőek mindazoknak, akik rendelkeznek internetes hozzáféréssel! Bár Magyarország internetes lefedettség szempontjából nem áll rosszul, vannak települések, ahol nem áll rendelkezésre szélessávú internet csatlakozás, és a lakosoknak csak egy kisebb hányada használja rendszeresen az internetet. Ugyanakkor belátható, hogy az információáramlás leghatékonyabb eszköze az internet, ennek hiányában nem képzelhető el sikeres projekt megvalósítás. Arra, hogy a Technikai Segítségnyújtás keret mennyiben segíti a pályázókat, a későbbiekben visszatérünk.

Az OP-kban meghatározott következő fejlesztési területeken pályázhatnak a magyar civil szervezetek: oktatás, szociális szolgáltatás, környezetvédelem, turizmus, foglalkoztatás, közösségfejlesztés.

A Regionális OP-kban konzorciumban vehetnek részt civilek pályázóként. Például: akadálymentesítés, környezetvédelem, esélyegyenlőség. A Társadalmi Megújulás OP-n belül voltak kifejezetten a civilek számára kiírt pályázati lehetőségek. Például: TAMOP 5.5.3./08/01 - Civil szervezeteknek szolgáltató, azokat fejlesztő szervezetek támogatása; TAMOP- 5.5.5/08/01 A fogyasztóvédelem társadalmiasítása tudatos fogyasztói magatartás kialakításával.

A civil menedzselésű projektek költségének 90% -100%-át támogatták az OP-k, hiszen önerővel gyakorlatilag nem rendelkeznek klasszikus civil szervezetek. Az önerő egyéb

forrásból való pályázati támogatása továbbra sem megoldott hazánkban. A megvalósítással járó pénzügyi terhek csökkentésére szinte az egyetlen eszköz a támogatás egy részének előlegként való folyósítása, ami a támogatott összeg 20-25%-a általában. Kormányzati vagy banki hitelek nem állnak a civilek rendelkezésére. A gyakorlati tapasztalat az, hogy az előlegek a megkötött szerződések ellenére késve érkeznek meg, gyakran több hónapos csúszással. Az eddigi gyakorlat alapján pedig a támogatás utolsó 20%-át a pályázó csak a projekt zárása után, a beszámoló elfogadása után kaphatta meg. Ez a szabályozás olyan állapotokat eredményezett, hogy a pályázók akár évekig sem jutottak hozzá a támogatás utolsó részletéhez, vagy működésképtelenné váltak pénzügyi nehézségeik miatt. Ebben változás csak az elmúlt évben tapasztalható, de továbbra is előfordul. Most van folyamatban annak a gyakorlatnak a bevezetése, hogy a pályázók a teljes támogatási összeget megkaphassák a projekt ideje alatt.

A projektmenedzsment költségek elszámolására minden prioritási tengelynél van lehetőség. Ez a költség típus limitált (7-12%), amit többen nagyon alacsonynak tartanak és nem arányosnak a projektek volumenét tekintve. Ráadásul ezeknek a költségeknek az elszámolása a magyar adó- és pénzügyi szabályok alapján nem könnyű, az elmúlt években több változás is történt, ami tovább nehezíti az elszámolást.

A „globális támogatások”, valamint más típusú kis összegű támogatások, amelyek kis szervezetek, alacsony költségvetésű projektek támogatását teszik lehetővé, eddig nem voltak Magyarországon. Többen tudni vélik informális csatornákból, hogy most vannak előkészítés alatt ilyen típusú pályázati lehetőségek, de egyik interjúalanyunk sem vesz részt az előkészítésében. Viszont regionális szinten többen jelezték ezek szükségességét, a ROP-okba nem sikerült ilyeneket eddig betenni.

A TA keret felhasználásáról a civileknek általában nincs információjuk, illetve tudomásuk szerint nem használják azokat kifejezetten civil szervezetek segítségére. A TA kerettel az NFÜ és a Regionális Fejlesztési Ügynökségek rendelkeznek, saját tanácsadó hálózatukat és a törvényben meghatározott tevékenységeket, valamint az erőteljes sikerkommunikációt finanszírozzák belőle. Véleményünk szerint néhány sikerprojekt hirdetése helyett nagyobb mértékben szolgálná a Strukturális Alapok hatékony és célszerű felhasználását, ha a TA keret tájékoztatásra, kommunikációra fordítható része nagyobb arányban a potenciális pályázók felkészítését (részletes tájékoztatását akár fórumok által, pályázati tanácsadást stb.) támogatná. Ritkán, de előfordult, hogy kutatást rendeltek meg ennek a keretnek a terhére.

A rendszer bonyolult, - állítja valamennyi szereplő- helyenként jellemző a túlszabályozottság és bürokrácia, ami a civilek és általában a pályázók számára továbbra is átláthatatlannak tűnik és kevés róla az információ. Azonban a megszerezhető információk feldolgozása is problémát okoz valamennyi résztvevőnek, ezért nagy hangsúlyt kell helyezni a jó strukturáltságra és átláthatóságra.

8. Összegzés

Kutatásunk összegzéseként elmondható, hogy az európai uniós Strukturális Alapok felhasználásának kezdetétől Magyarországon erősen működtek még a rendszerváltás előtti mechanizmusok. A paternalista kormányzat saját feladatának tekintette a források elosztásának megtervezését. A proaktív civil jelenlét azonban kikényszerítette a társadalmi egyeztetést. Kormányzati gyakorlat nem volt, a folyamatok beindításában rendkívül fontos szerepet játszott a környezetvédő szervezetek iránymutató közreműködése és a korai civil jelenlét.

A Strukturális Alapok forrásainak felhasználását tervezés előzte meg, ami a politikai változások következtében többször változott. A társadalmi egyeztetésre valódi, kidolgozott stratégia nem készült, mint ahogyan egységes jogszabályrendszer sem létezett. A folyamatos időhiány is hozzájárult ahhoz, hogy a civilek bevonása ad hoc jellegű, helyenként teljesen átláthatatlan volt. 2005-től az egyre aktívabb civil kontroll következtében a kormányzat és közreműködő szervezetei egyre nyitottabbá váltak a társadalmi egyeztetésre.

Az egyeztetés folyamata az Operatív Programokról a 2007-2013 időszakra vonatkozóan vált még aktívabbá. Az internet segítségével a programozás dokumentumai még szélesebb körben hozzáférhetőek. A kormányzati oldalon azonban az egyes ágazati minisztériumok továbbra is eltérő mértékben veszik figyelembe a civil véleményt. A kormányzati oldal problémája, hogy nincs egységes civil képviselet, a kiemelt horizontális témák is eltérő intenzitással jelennek meg. Legaktívabb országos szinten a környezetvédelem és fogyasztóügy, a gender nehezen megjeleníthető téma, míg a roma érdekképviselet minimális vagy egyáltalán nem reprezentált. Helyi szinten minimálisan sikerült csak civil véleményeket beépíteni a Regionális Operatív Programokba. Probléma a programozási dokumentumok esetében a viszonylag kevés idő és az, hogy nincs forrás szakértők bevonására, a civil oldal képviselőinek a költségfinanszírozására. A civil oldal aktivitásában mostanra mutatkozik egy megfáradás is. A tervezéshez való inputadás lehetősége bár nyitott a társadalom bármely tagja számára, a valódi műhelymunkára továbbra is válogatott partnereket hív meg a tervező, erről széles társadalmi tájékoztatás nem történik.

A civilek erősen kifogásolják az eljuttatott vélemények, javaslatok értékelésének átláthatatlanságát, minimálisan indokolt mellőzését. A Monitoring Bizottságok jelenlegi felállásukban és működési rendjük alapján nem hatékonyak, nincs valódi visszacsatolás, a társadalmi kontroll gyakorlatilag nem érvényesül.

A forrásokhoz való hozzáférés lehetősége mérsékelten adott a civil-nonprofit szféra számára, de súlyos probléma, hogy a támogatások adminisztrációjának, folyósításának, elszámolásának körülményei ugyanúgy nehezítik a Strukturális Alapok felhasználását számukra, mint a vállalkozói szféra számára.

Kutatásunk alapján elmondható, hogy aktív civil tevékenység mutatható ki Magyarországon a Strukturális alapok tervezésének és végrehajtásának folyamatában. Szükséges lenne a civil képviseleti platformok ágazati szervezése és a delegáció egységes kidolgozása. Kormányzati oldalról elengedhetetlennek tartjuk a társadalmi vélemények befogadása utáni feldolgozásának átláthatóságát. Az egész magyar társadalom érdeke, hogy megfelelő szakértői segítség álljon rendelkezésre a forrásfelhasználás teljes folyamata során, amely valamennyi szereplő közreműködését és demokratikus részvételét támogatja és eredményessé teheti.